

Vliv hlavních rysů soudobých útočných operací na podmínky obklíčení a zničení nepřátelských uskupení

VM č. 6/60

Plukovník *Luďvík Varvařovský*

Manévr na obklíčení a ničení silných nepřátelských uskupení tvořil podstatu většiny útočných operací druhé světové války. Na počátku druhé světové války dosáhla v těchto operacích poměrně značných úspěchů německofašistická vojska — viz tažení do Francie v květnu 1940 a první období Velké vlastenecké války v r. 1941, kdy hitlerovské velení nasadilo k provedení obchvatných operací operačního i strategického formátu do té doby nevídané množství sil a prostředků. Proti těmto vojskům vedly sovětské armády aktivní obrannou činnost, vyznačující se pružným manévrováním silami a prostředky. Ve druhém období Velké vlastenecké války, kdy iniciativa postupně přecházela do rukou sovětského velení, a hlavně ve 3. a 4. období Velké vlastenecké války, byly již sovětskými vojsky pravidelně plánovány a prováděny útočné operace charakteristické hlubokým průlomem a téměř vždy spojené se směrlými manévry zaměřenými k obklíčení a zničení velkých nepřátelských uskupení.

Je tedy naprosto správné, jestliže se k těmto zkušenostem druhé světové války vracíme, jestliže je hluboce studujeme a bereme si z nich poučení. Současně je však třeba zdůraznit, že jakékoli poznatky a zkušenosti z minulých válek nesmějí být přeceňovány a dogmatizovány nebo dokonce glorifikovány. Postupovat tímto způsobem a nevidět, jaké změny do vojenství vnášejí objevy vědy a techniky, znamená — odsuzovat se k porážce. Na příkladě porážky Francie z r. 1940 se můžeme přesvědčit, že tam, kde generální štáb vycházely výhradně ze zkušeností poslední války, zravidla prohrávaly své bitvy, ba i celou válku.

Soudobé jaderno-raketové zbraně, reaktivní letectvo, motorizace a mechanizace armád, značné množství speciální techniky (včetně elektronkové) v nich, to vše je příčinou velké revoluce v řešení vojenských otázek. Je naprosto jasné, že v budoucí válce (kdyby se jí imperialistickým silám podařilo přes veškeré úsilí mírumilovného

lidstva rozpoutat), budou se způsoby a formy bojové činnosti podstatně lišit od způsobů a forem druhé světové války.

Posuzujeme-li z těchto hledisek jmenovanou práci generálmajora Matičky, musíme dojít k závěru, že je rozhodně velmi užitečné, když si autor zvolil ke zpracování právě tuto tematiku, protože právě ona (jak jsem se zmínil) představovala podstatnou náplň útočných operací druhé světové války. Současně je třeba považovat za správné, že se autor ve své práci snaží ukázat tuto problematiku pod zorným úhlem těch změn, které do soudobého vojenství vnášejí nové objevy vědy a techniky. Na druhé straně se však nemohu zbavit dojmu, že celá práce by byla ještě záslušnější a použitelnější, kdyby právě těmto novým podmínkám byla věnována podstatně větší pozornost a kdyby na konkrétním rozboru nových charakteristických rysů soudobých útočných operací bylo ukázáno, zda vůbec obklíčování je účelné, jestliže ano — za jakých okolností a předpokladů, jakými způsoby je toho možno dosáhnout, jakou úlohu zde může sehrát palba apod. Je sice pravda, že náznaky těchto nových myšlenek se v mnohých odstavcích práce vyskytují, ovšem celá práce (a především odkazy na některé operace druhé světové války) působí dojmem, že operace na obklíčení se-povedou i dnes téměř podle stejných zásad jako za druhé světové války. A přece již 14. 1. 1960 upozornil s. Chruščov na IV. zasedání Nejvyššího sovětu SSSR, že „války by za současných podmínek neprobíhaly tak jako dříve a jen málo by se podobaly válkám dřívějším“. Maršál Malinovskij, navazuje na tento projev, upozorňuje, že se ponechávají v jistém počtu a příslušné proporce všechny druhy ozbrojených sil „jejichž bojové akce, jak vzhledem k jejich organizaci, tak i ke způsobu činnosti, se budou málo podobat tomu, co bylo v minulé válce“.

Jsem přesvědčen, že z těchto perspektiv, které před soudobé vojenství postavilo

zmíněné zasedání Nejvyššího sovětu, je třeba vycházet a skutečně kriticky přehodnotit veškeré zásady, jimiž jsme se až do nedávna řídili. Při této příležitosti poukazuji i na velmi cenné upozornění autorů knihy „Vývoj taktiky Sovětské armády v letech Velké vlastenecké války 1941–1945“, kteří na str. 132 (sovětské vydání) říkají, že „k používání zkušenosti Velké vlastenecké války je třeba přistupovat kriticky, se zřetelem k existenci prostředků hromadného ničení i současného stavu všech druhů zbraní a bojové techniky“ a na str. 396 dokonce zdůrazňují, že „rozpracování nových způsobů vedení útočného i obranného boje ve století atomové a reaktivní techniky může být úspěšné řešeno jen při kritickém ocenění zkušeností minulé války.“

* * *

V celé práci generálmajora Matičky je řada zajímavých postřehů. Pokusím se je doplnit a ukázat na některé další možné závěry.

Především upozorňuji čtenáře na ty odstavce, kde se hovoří o významu palby pro vedení soudobých operací a kde je stručně naznačeno, jak by této palby mohlo být použito v procesu obklíčování a ničení nepřátelských uskupení. Chci zdůraznit, že palba, která v minulosti byla podřízena úderu, která jej připravovala a zabezpečovala, se po zavedení jednoraketových zbraní do výzbroje armád stala hlavním prostředkem ničení nepřítelů, vedoucím prvkem bojové činnosti, ničícím nejen živou sílu, ale i techniku i jiné cíle v nepřátelské sestavě. Z projevů s. Chruščova i maršála Malinovského ze 14. 1. 1960 je zřejmé, že význam a poslání palby i manévru palbou podstatně vzrostly a mohou být v soudobých podmínkách činitelem, jenž rozhodujícím způsobem ovlivní situaci. Manévr jaderno-raketovou palbou sehraje, jak vidět, rozhodující úlohu při řešení jakéhokoli taktického, operačního nebo strategického úkolu, neboť včasnými a dostatečně mohutnými jaderno-raketovými údery může být uskutečněno „fyzické ničení“ nejen taktických uskupení nepřítelů na bojišti, ale i operačních a strategických uskupení na válčištích, nehledě k ničení důležitých objektů v týlu i hlubokém nepřátelském zápolí (R. J. Malinovskij: „Stačí asi 100 takových jaderných náplní, explodujících v těsném sledu nad státem s vyspělým průmyslem v rozloze asi 300–500 tisíc km², aby se všechny jeho průmyslové oblasti a

administrativně politická centra přeměnily v hory rozvalin, aby jeho území bylo zamořeno...“).

Stojí-li tedy před vojenstvím tyto zcela nové perspektivy, pak bude opravdu účelné vážně se zamyslet nad tím, zda bude vůbec nutné plánovat a provádět operace na obklíčení. Podrobné studium této otázky nás může dovést např. k závěru, že nejen útočník, ale i obránce bude bojovat především touto palbou, což může mít za následek prudké změny situace ve prospěch jedné nebo druhé strany. To znamená, že obě strany se budou všemi možnými způsoby chránit před účinky této palby. Jednou z důležitých cest OPZH je dodržování zásady „rozptýleně se rozmísťovat, rozptýleně se pohybovat, soustřeďovat se jen na dobu nezbytně nutnou ke splnění úkolu a jen na nejdůležitější a rozhodující směry.“ To platí jak pro útok, tak i pro obranu. Druhou důležitou zásadou OPZH je vysoké tempo, rychlé pronikání do nepřátelské sestavy. Tam, kde jsou jednotky promíchány jako figury na šachovnici, tam je velmi obtížné provádět jaderno-raketové údery a nezasáhnout současně i vlastní vojska. Jakékoli zastavení nebo dokonce zpomalení tempa vystavuje jednu stranu intenzivnějším palebným úderům strany druhé. To ví jak útočník, tak i obránce. Bude-li se tudíž těmito zásadami řídit útočník i obránce, bude to automaticky znamenat, že rozdíly mezi útočnou a obrannou činností budou do značné míry mizet. Že i obránce povede svoji obranu především způsobem útočným, protože vlastní jaderno-raketová palba a široký manévr silami a prostředky, protiúderu a přechod do útoku mu dávají podstatně větší záruku úspěchu, nežli pozici obrana druhé světové války. To znamená, že před útočníkem nebude s veškerou pravděpodobností stát žádný první, druhý, atd. pásmo obrany, ale určité, velmi pohyblivé a manévrující uskupení vojsk, které bude bojovat metodami a prostředky velmi podobnými, ne-li dokonce stejnými jako útočník.

V takových situacích, kdy bojová činnost bude vedena na směrech, různě vysokými tempy na každém jednotlivém směru, se značnými mezerami do hloubky i šířky, při značně zvlněných frontách, nebude dobře možné hovořit o metodickém útoku a metodické obraně druhé světové války. Proto je také otázkou, zda bude možné plánovat operace na obklíčení, když většina sražení, jak se zdá, bude mít charakter střetných sražení. Tuto velmi pravděpodob-

nou perspektivu připouští i autor na str. 8 (levý odstavec) když říká, že „obklíčení nepřátelských protiděrných obklíčení bude možno jen stěží plánovat kupředu“. Kromě toho je nutné ještě zdůraznit, že ke střetným sražením nemusí docházet až v operační hloubce — v operacích počátečního období války může ke střetnému sražení dojít již v pohraničním pásmu. Náplň střetných sražení může být sice velmi různorodá, především to však budou střetné boje svazů a útvarů, časově i prostorově na sebe navazující a usměrněné ke společnému cíli, jímž je zničení nepřítele rozhodným útokem. Ze tento rozhodný útok bude vyjádřen především palbou, je dnes samozřejmé, že po této palbě budou následovat především údery do boků a týlu je také samozřejmé, ovšem proč by zde měly být tvořeny vnější a vnitřní kruhy (fronty) obklíčení, když tyto způsoby bojové činnosti (alespoň na vnitřním kruhu — frontě) chtějí nechtějí znamenají určitou ztrátu tempa.

Tímto názorem nelze nikterak popírat, že k obklíčení určitých uskupení nemůže dojít, nebo dokonce, že bychom taková obklíčení neměli provádět. Bude-li to v dané konkrétní situaci z jakýchkoli důvodů účelné, jistě tohoto způsobu bude použito. Nepovažují však za účelné používat tohoto způsobu proto, aby „bylo docíleno nahuštění vojsk nepřítele v omezených prostorech a tak vytvořit výhodné cíle pro naše údery prostředky hromadného ničení“ (viz str. 4 — pravý odstavec). Takové řešení by prakticky znamenalo, že palbu — rozhodujícího činitele soudobých operací podřizujeme manévru. Domnívám se, že naopak jaderno-raketové palby je třeba využít k tomu, aby bylo docíleno maximální tempo útoku, aby toto tempo nebylo ztraceno obklíčovacímí kruhy (frontami).

* * *

Jaderno-raketová palba je určujícím elementem i pro stanovení směru hlavního úderu. Maximální intenzita jaderno-raketových úderů je zpravidla řízena do těch prostorů, kde je maximum důležitých nepřátelských cílů. Likvidaci těchto cílů jsou vlastním jednotkám vytvořeny výhodné podmínky k rychlému pronikání do značné hloubky nepřátelské sestavy a proto je také zpravidla nejúčelnější právě do tohoto prostoru (téměřto prostory) vést rozhodující směr činnosti vojsk.

To nikterak neznámá, že útočící vojska musí bezpodmínečně procházet pro-

story epicenter (tam by tempo mohlo být naopak i pomalé), ale operačním prostorem (bojištěm), v němž bylo maximum těchto úderů provedeno a v němž tedy bude po určitou dobu minimum nepřátelských cílů. Proto může být účelnější, aby rozhodující směr činnosti vojsk byl pod ochranou jaderno-raketových paleb veden právě tam, kde je soustředěno silné uskupení nepřítele, místo toho, aby toto silné uskupení bylo ponecháno na boku našeho úderného uskupení a obklíčováno další vševojskovou armádou vedoucí pomocný úder, jak se uvádí na str. 10 — levý odstavec. Připouštět možnost, že by toto uskupení nebylo lze vyřadit z jakýchkoli důvodů údery atomových a raketových zbraní, se při soudobých možnostech a účincích těchto zbraní (viz citovaný odstavec z projevu maršála Malinovského) nezdá dost pravděpodobné. Osobně se domnívám, že takový případ by mohl nastat snad jedině tehdy, kdyby toto uskupení bylo součástí určitého vojenského bloku a z vojenskopolitických důvodů by nebylo účelné je napadnout, ale pouze izolovat, nebo kdyby toto uskupení bylo rozmístěno v ekonomicky důležitém prostoru, který chceme zachovat neporušený. V takovém případě by však vševojsková armáda (front), vedoucí pomocný úder na boku vlastního hlavního úderného uskupení, neprováděla operaci na obklíčení, spíše by pouze zabezpečovala jeho bok a různými způsoby, podle konkrétní situace, zmíněné uskupení střežila a izolovala.

* * *

Stejně tak je otázkou, zda lze hovořit o operaci na obklíčení, jestliže hlavní síly armády budou rozvíjet útok do hloubky souběžně s hlavním úderem frontu a jen část sil bude vycházet na obklíčení nepřátelského uskupení v součinnosti se sousedem (konec str. 10, začátek str. 11). Takové operace byly vcelku možné ve druhé světové válce, hlavně ve 3. a 4. období Velké vlastenecké války, protože vzhledem k celkové situaci německofašistických vojsk bývala většina sil pozemních armád i skupin armád rozmístěna zpravidla v tzv. taktické hloubce obrany, zatím co v operační hloubce bývala $\frac{1}{4}$, maximálně $\frac{1}{3}$ sil zpravidla jen na důležitých směrech. Bude-li se však obránce řídit vpředu uvedenými zásadami, bude-li způsob obranné činnosti velmi podobný útočné činnosti, pak musíme očekávat nejsilnější nepřátelská uskupení nikoli v taktické, ale v operační hloubce a pak bude velmi obtížné plánovat operace na obklíčení.

Bude-li mít obránce v hloubce mohutnější síly nežli v blízkosti fronty, pak je také méně pravděpodobné, že jich použije k organizaci souvislé obrany (viz str. 5 — levý odstavec), avšak spíše do protiúderu (nebo se pokusí přejít do útoku), což znovu dává menší předpoklady pro obklíčování.

UVědomíme-li si znovu mohutné účinky jaderno-raketových palb, musíme se opravdu hluboce zamyslet nad tím, zda pro armády, jejichž hlavním úkolem bude zabezpečovat úderné uskupení frontu proti silným nepřátelským protiúderným skupinám, budou skutečně nutné a účelné operace na obklíčení. Nezdá se účelnější, že i tyto armády nejlépe pomohou k dosažení cíle frontové operace, když se jim podaří tato protiúderná nepřátelská uskupení rozbit ve vysokém tempu za podpory jaderno-raketových palb, rozdrobit je na malé, boje neschopné skupiny, které (podle vývoje situace) buď postupně ničit dalšími sledy a zálohami, nebo je z počátku dokonce pouze izolovat a hlavními silami pronikat co nejrychleji k důležitým operačním strategickým prostorům. Znovu zde považují za nutné upozornit, že nelze přihlížet jenom k tomu, co můžeme my vytknout z vlastností a účinků jaderno-raketových zbraní, ale i k tomu, co nám jimi může způsobit nepřítel. Protože hluboké a rychlé pronikání do hloubky nepřátelského území zbavuje nepřítele letišť, odpalovacích základů, důležitých obranných čar, strategických zásob apod., zbavuje jej komunikační sítě atd., a tím vším jej zbavuje především palb a svazuje jeho manévry, je takový manévr rozhodnějším a nadějnějším manévrem, nežli sebeúspěšnější manévry na obklíčení, protože tyto manévry zákonitě vždy znamenají (alespoň na některých směrech a na jistou dobu) určitou ztrátu tempa, nebo nahromadění sil a prostředků, a to je vždy nebezpečné. Proto ani při pronásledování (viz str. 9) nemusí být obklíčování v operačním měřítku účelné, protože nepřítel ve snaze vyvést svá vojska a zabránit nám v přechodu do pronásledování, bude zaručeně odchod svých sil chránit palbnými údery jaderno-raketových zbraní. Tvořením obklíčovacích kruhů bychom naopak mohli pomáhat nepříteli zbrzdit náš manévr a naopak umožnit svobodu manévru pro odcházející nepřátelské jednotky. Zdá se, že z hlediska operačně taktického bude účelnější pronikat co nejrychleji mezi odcházející nepřátelské proudy, napadat a rozbíjet je z chodu nebo je předejít, směle změnít směr a udeřit na ně z týlu.

Z toho, co bylo až dosud řečeno, mohl by popřípadě vzniknout závěr, že obklíčování v soudobých operacích je nejen neúčelné, ale i zbytečné. Takový závěr by nebyl ovšem správný. Nejen, že v soudobých operacích může k obklíčení dojít, charakter soudobých operací dává dokonce široké předpoklady pro manévry na obklíčení a zničení nepřítele. K obklíčování tedy může i bude docházet, avšak, podle mého názoru, operace na obklíčení nemohou být v soudobých útočných operacích operacemi typickými a převládajícími, jako tomu bylo za druhé světové války, protože podobné operace jsou do značné míry v rozporu s nutností vést útočné operace vysokými tempy, do značných hloubek k ovládnutí rozhodujících operačně strategických cílů v nepřátelském území. Osobně jsem toho názoru, že mnohem rychlejší cestou k dosažení rozhodných útočných cílů budou operace představované širokým a hlubokým manévrem jaderno-raketových palb a řadou roztínacích úderů vedených různými směry do těch prostorů, kde intenzita těchto palb bude největší. Vzhledem k tomu, že takové operace se budou vyznačovat vysokými tempy, vysokou manévrovostí a ohniskovým charakterem bojové činnosti, mohou v týlu vlastních pronikajících úderných skupin zůstat nepřátelské jednotky různé síly i různé bojeschopnosti. Tyto jednotky bude nutné ničit, nebo alespoň izolovat, což se pochopitelně neobejde bez obklíčování. Toto obklíčování a ničení může být prováděno různými silami a prostředky a různými způsoby. Na str. 13 (konec levého a začátek pravého sloupce) je stručně naznačeno, jaké způsoby a jaké síly a prostředky by to mohly být. Bylo by jistě účelné tyto myšlenky podrobněji rozpracovat. S řešením tohoto problému vystupují však tyto další otázky:

- vysoké tempo operací žádá, aby prvosledové divize, využívající účinků jaderno-raketových a činnosti vzdušných výsadek, co nejrychleji pronikaly do hloubky nepřátelské sestavy;
 - druhosledová divize musí být pohotová k převzetí úkolu za prvosledové divize (v případě ztráty jejich bojeschopnosti nebo z jiných důvodů), k rozvíjení úspěchu, k úderu na nový důležitý směr, který se ukazuje až v hloubce, k odražení nepřátelských protiúderů apod. — to znamená, že i tyto divize musí vysokým tempem pronikat do hloubky nepřátelské sestavy.
- Jinými slovy — ani prvosledové, ani

druhosledové divize, nemají-li ztrácet tempo, nemohou být naznačeny k obkličování a ničení nepřátelských jednotek zůstávších v týlu našich úderných uskupení. Zdá se tudíž, aby armáda, popřípadě v některých případech ještě lépe fronty, měly určité síly a prostředky ve své záloze jmenovitě pro tyto účely.

V určitých případech mohou být samozřejmě účelné i zvláštní operace armád, popřípadě frontů, směřující výhradně k obkličování. Takovou operaci může být např. operace, která přes území jednoho z protivníků — člena určitého vojenského seskupení, vede k obkličování druhého protivníka — člena téhož uskupení. Cílem takové operace může být vojenská a politická izolace dotyčného členského státu a jeho vystoupení z bloku, nebo jiné politické nebo ekonomické důvody.

* * *

Svým diskusním příspěvkem nechci v žádném případě s článkem generálmajora Matičky polemizovat. Naopak — právě proto, že v článku je naznačeno několik myšlenek, které jistě čtenáře zaujmou, považoval jsem za účelné k těmto myšlenkám připojit některé pohledy, které by podle mého mínění mohly čtenářům Vojenské mysli pomoci vidět tento závažný problém ještě z jiných hledisek. Jsem přesvědčen, že úroveň našeho vojenského myšlení poroste především tehdy, budeme-li nejen číst, ale k závažným problémům, uveřejňovaným v našem časopise, také diskutovat. A tento problém, jehož se autor ujal, považuji osobně za velmi závažný. Jsem si vědom, že autor vzal na sebe velmi obtížný úkol, jsem však také přesvědčen, že tento úkol je řešitelný jedině tehdy, bude-li se plně opírat o ty nové perspektivy, které naznačilo jednání Nejvyššího sovětu SSSR 14. 1. 1960.

Bojová činnost dělostřelectva při násilném přechodu vodního toku v hloubce nepřátelské bojové sestavy

(VM č. 6/1960)

Podplukovník Jaroslav Šebek

Ve svém diskusním příspěvku chci se podrobněji zabývat otázkou zeničného zabezpečení činnosti dělostřelectva při násilném přechodu vodního toku z chodu v hloubce nepřátelské bojové sestavy. Z obou článků, které byly zveřejněny ve Vojenské mysli č. 6/1960, jasně vyplývá, že autoři se snaží vypořádat s nejobtížnějším problémem, který se při násilném přechodu vodního toku objevuje, tj. dostat včas a v co nejkratší době dělostřelectvo na druhou stranu řeky. Při požadavku, aby přechod vodního toku byl proveden ve stejném tempu, jako při přibližování se k řece, bude tento problém zvláště aktuální.

Závažnost tohoto problému vyplývá i z toho, že právě dělostřelectvo je pro provedení rychlého přechodu vodního toku, se zřetelem na svoji techniku, proti jiným druhům vojsk málo přizpůsobeno. Motostřelecké jednotky a útvary jsou postupně vybavovány obojživelnými obrněnými transportéry, které umožňují motostřeleckým útvarům a svazkům provést násilný

přechod vodního toku na široké frontě z chodu, aniž by při tom docházelo ke ztrátě tempa. Rovněž tak i tanky jsou přizpůsobovány a vybavovány potřebnými prostředky tak, že jsou schopny provádět jak hluboké brození, tak i jízdu pod vodou na podvodních přepravištích. Se zřetelem k tomu, že útočící vojska mohou denně překročit zhruba 1—2 řeky o průměrné šířce 60—80 m, je nebezpečí, že právě u prvosledových útvarů a svazků by mohlo dojít k nežádoucímu zpochybňování se dělostřelectva za podporovaným útvarem či svazkem.

Toto nebezpečí lze v podstatě odstranit jednak větším zobjektivněním dělostřelecké techniky, využíváním výkonnějších přepravišť a dále organizačními opatřeními, která by zabezpečila přepravu dělostřelectva na přepravištích v době, která bude pro dělostřelectvo se zřetelem k plněným úkolům, co nejpříznivější. Větší zobjektivnění dělostřelectva se jeví vhodným hlavně u prostředků samohybných, bez vleků a přívěsů, a to takových, které najdou uplat-